

MODERNLİĞİN ÇİZDİĞİ SINIRLAR İÇERİSİNDE GÜNDELİK HAYATTA MÜSLÜMAN KİMLİĞİN TEMSİL SORUNU

Dr. Fatma ÇAKMAK
Diyanet İşleri Başkanlığı, Din Sosyolojisi
sosyoloji84@hotmail.com

Esra ÇİFTÇİ
Harran Üniversitesi Din Felsefesi Bölümü Yüksek Lisans Öğrencisi
esracif_@homail.com

Özet

Gündelik hayat kavramı özellikle içinde yaşadığımız toplumun gündeliği ve modernliği doğuran özelliklerini saptayabilmek açısından oldukça önemli bir veri alanıdır. Gündelik hayatın analizinde, görünüşte anlamsız olgular arasından esas olan bir şey yakalayıp, olguları düzene sokarak onu tanımlamak; toplumun perspektiflerini ve değişimlerini tanımlamak söz konusudur. Toplumsal pratiklerdeki değişiklikler gündelik hayat kavramını ortadan kaldırmamakta ancak "gündelik" kavramının niteliksel değişimi, ona yansayan görünümlere etki etmektedir. Gündelik hayat, sahip olduğu çoğul görünümler ve olguları içinde geliştikleri evrenden bağımsız olmadan değerlendirmeye imkân veren önemli bir toplumsal alan olarak, dinselliğin de genel görünümünü en doğal haliyle yansıtmaya elverişli zeminlerden biridir. Dini yaşamın günlük hayat içerisindeki asgari dolaşımı da, Müslüman kimliğinin ortak bir model etrafında biçimlendiğini göstermesi açısından dikkat çekicidir. Özellikle Türkiye'nin dini-sosyolojik geçmişiyle paralel olarak ele alınıp modernleşme süreçlerinin zorlayıcı etkisi göz önünde bulundurulduğunda toplumsal hayatın dönüşümüne ilişkin en net görünümün gündelik hayatın genel görüntüsü içerisinde ortaya çıktığı görülmektedir. Gündelik hayat, sahip olduğu iç kurgu ve zenginlikle toplumsal yapıyı meydana getiren pek çok unsurun, rol ve davranışın bu alan içerisindeki ağırlığı ve sosyal fonksiyonları itibarıyla de tartışılabilmesine imkân sunarak toplumsal kategorileri çözümleme açısından elverişli pek çok veriyi bünyesinde barındırmaktadır.

Bu bildiride; tüketim, moda, kamusal alan gibi modernliğin bir üst söylem olarak kendisini dayattığı mecralar ekseninde sürdürülen gündelik hayat içerisinde, Müslüman kimlikten edinilmiş rol ve statülerin, yaşam pratiklerinin dönüşüm ve biçimlenişlerinin teorik bir tartışmayla ele alınması planlanmaktadır. Konu çerçevesinde ortaya konulacak örneklerle modernliğin gündelik hayattaki hegemonik etkisinin meydana getirdiği gerilimler anlaşılmalı ve çözümlenmeye çalışılacaktır.

THE REPRESENTATION PROBLEM OF THE MUSLIM IDENTITY WITHIN THE BORDERS DRAWN BY MODERNISM

Abstract

The concept of daily life is a very important data sphere for us to determine the features of our society that cause casual and modernity. The analysis of daily life is about grabbing a fundamental concept among the meaningless seeming concepts and defines that by ordering the facts, and to define the perspectives and changes of the society. Changes in societal life do not remove the concept of daily life; but the qualitative transformation of the concept "daily" impacts the appearances that reflect on it. Daily life is an important social area that makes it possible for the multiple appearances and facts to be evaluated independently from the population they are developed in; and therefore it is one of the most suitable grounds to reflect the general appearances of religiosity. Even the minimum circulation of religious living within the daily life is remarkable as it indicates that Muslim identity is formed around a common model. When considered together with the religious and sociological past of Turkey and the compelling impact of modernization processes; it is seen that the clearest appearances related with the transformation of societal life comes out within the general view of daily life. Daily life provides the opportunity for many elements, roles and behavior that constitutes the societal life to be discussed within the weight and social functions they have in this sphere with a strong internal fiction and richness; and contains data that helps to analyze the social categories.

This paper aims to theoretically discuss the transformation and formation roles, statues and life practices obtained from Muslim identity within the daily life sustained around the spaces such as consumpti-

on, fashion and public space where modernity enforces itself as a superior discourse. The examples to be analyzed within the framework of this subject, the tensions caused by the hegemonic impact of modernity on daily life will be tried to understood and analyzed.

Giriş

Din olgusu ve bu olgunun bir biçimde irtibatlı olduğu değerler alanına ilişkin soru ve kavramlar sadece kendisini dindar veya muhafazakâr olarak tanımlamakta olan kişilerin ilgi alanına girmemekte; bu çerçeve, kendisini din karşısında şöyle veya böyle bir biçimde konumlandırmış olan hemen herkesin meşgul olduğu bir nitelik taşımaktadır. Diğer taraftan toplumsal değerlerin sürekli olarak yeniden düzenlendiği bir alan olan günlük hayat ve bu hayat içersinde dinin önemli bir meşruiyet kaynağı olması, burada bireysel anlamda sahip olunan iç çelişkilerin ve çatışmaların da bir şekilde dine göndermede bulunarak kendini güncelleme eğilimi göstermesine neden olmaktadır. Böylece dini olanın temsil edilisindeki farklılıkların niteliği kadar bu niteliği belirleyen eksenlerin temellen-diği genel kategorilerin nasıl tanımlandığı gündelik hayatın olağan görünümüleri içeri-sinde somutlaşmaktadır. Kimlik ve aidiyet kavramlarının olağan akışlar çerçevesindeki temsilleri zamansal dönüşümlerden etkilenirken, ortaya çıkan yeni görünümünün nasıl bir üst dil ve söylemle çoğaldığı da önem arz etmektedir. Değişimin neredeyse kutsal bir anlamla ele alındığı modernleşme tecrübelerinin dayandığı temel kuramlar ve bu ku-ramları üreten genel paradigmlar arasında bugün Müslüman kimliğin ait olduğu dünya bilgisi daha çok sürekliliği inşa eden bir bakış açısından beslenmektedir. Bu bağlamda Müslüman kimlik kavramı, nevezuhur olanın dayandığı temel paradigmdan bağımsız bir sürekliliği vurgulamakta ve gündelik hayatın iç kurgusuna bu niteliği ile dâhil olmaktadır.

Bir Temsil ve Takviye Alanı Olarak Gündelik Hayat

Modern değerlerin dolaşıma girdiği gündelik hayat içerisinde kişilerin muhtelif sı-nıf, eğitim, meslek ve gelir gruplarına mensubiyetleri nedeniyle ortaya çıkan toplumsal farklılıklar kişilerin dini yaşayışlarını, tutum ve davranışlarını önemli ölçüde etkilemek-tedir. Bu farklılıklar ekseninde oluşan zihniyet yapıları, bir taraftan İslam toplumlarının gündelik yaşamlarını birbirinden farklı kültürel niteliklere endekslemekte; diğer taraftan da aynı toplum içerisindeki sosyo-kültürel ayrışmaları gündelik hayata yansıtılmaktadır. Nitekim belirli toplumsal çevreler, dünyayı belirli açılardan görmeyi teşvik etmekte ve kişilerin sembolik dünyalarının da o toplumun sosyal dünyası gibi yapılanmasına yol açmaktadır.

Modernizmin gelişmesiyle yaşam biçimlerinin değişmesi ve bu biçimler arasında bi-reysel kimlik arayışlarının yeni temsil alanları bulması, toplumsal bir olgu olarak eş za-manlı ilerleyen süreçler olarak öne çıkmaktadır (Chaney, 1999). Bu değişim sürecinin toplumsal alanlara yansımaları, daha çok parçalı bir algının sosyal ilişkilerde etkin olduğunu göstermektedir. Geleneksel bilinçte sosyal yaşam daha çok dinle bağlantılı olarak, dünya ve ahiret hayatında genel bir denge arayışı etrafında sürdürülmeye yö-nelik olarak şekillenmektedir (Giddens, 2012). Ancak modernliğin ön gördüğü yaşam tarzı içerisinde dünya ve ahiret birlikteliği, bu iki alana ilişkin gereksinimlerin bir arada sürdürülmesi halinde uyumsuzluklar ve çatışmalarla özdeşleştirilmekte; bu yüzden din ve dünya işleri birbirinden olabildiğince uzaklaştırılmaya çalışılmaktadır. Dini, toplum hayatının dışında tutmaya yönelik bu eğilim, toplumsal hayatı da “kamusal” ve “özel” ol-mak üzere parçalamış ve toplumsal hayatın gerektirdiği ilişkileri bu ayrıma göre modern değerlerle yeniden tanımlamıştır. Birçok insanın bir arada yaşadığı kamusal alana ait ku-ralların, dini bilgi ve temsillerden arındırılarak insan merkezli ve seküler normlara göre tarif edilmesi, dini ve dinselliği de kendi şartları içerisinde etkilemektedir (Meriç, 2000: 28-31). Burada söz konusu olan, dinle beraber dini temsillerin etkililiğinin de özel alanın sınırlarına dâhil edilerek sadece kişisel deneyimlere indirgenme ihtimalinin artmasıdır. Bu gelişme modern insanın gündelik yaşamını kamusal alanda “rasyonel”; özel alanda ise “duygusal” olarak ayırıştırıran dini tecrübeyi de, bu kapsamda yeniden şekillendiren farklı sonuçlarla paralel ilerletmektedir.

Modernleşme süreçlerinin Müslüman toplumlarda meydana getirdiği en önemli et-

kilerden biri; bu parçalanmaya paralel olarak, toplumsal farklılaşmanın çağdaş değerler etrafında şekillenerek artması, bu ekseninde dinin çeşitli toplumsal kurum ve faaliyetler konusundaki fonksiyonel niteliklerinin zayıflaması ihtimalidir. Bu zayıflamanın sonuçlarından biri de dinsel imajların varlık alanlarının ortadan kalkması veya bu imajların bireysel birer kategori olarak özel alana çekilmek zorunda kalmasıdır. Batılı modern toplumda, insan davranışlarının çoğunda dini bir anlam bulmak mümkün olmayıp, dini ihtiyaçların yönetimiyle doğrudan ilgili bazı görevler dışında, insan geçimini sağlayan mesleklerin çoğu doğrudan dini bir anlamdan yoksundur (Nasr, 2009: 110). Bu nedenle aşınmış kalıplardan ziyade bu sunum açısından “Müslüman kimlik” kavramı daha çok ideal perspektifi ortaya koyan bir tipolojiye gönderme yapması bakımından hususen tercih edilmiştir. Zira çoğunlukla gelenek ve dinle karşı karşıya getirilen modernleşme ve bunun sonucunda ortaya çıkan aşırı seküler vizyon, dinsel temsillerin bir kısmının, kendi yerellikleri dışındaki koşullarda nispeten zayıflamasına yol açan yeni bir kamusal saygınlık alanı üretmiştir.

Bugün Türkiye özelinde en çok da gündelik hayat tahlilleri ekseninde gerçekleştirilen modernleşme eleştirilerinin tasnifinde, ülkenin dini-sosyolojik gerçekliğinin ve bu gerçekliğin meydana getirdiği paradigmatik değişimlerin görmezden gelinmesi mümkün görünmemektedir. Zira Osmanlı ve özellikle de Cumhuriyet modernleşmelerinin gerçekleştiği tarihi süreçlerin ortaya koyduğu sosyolojik perspektif değişim ve dönüşüme ilişkin en derin ayrıntıların gündelik hayatın yapılanmasında kendisini hissettirerek görünür hale geldiğini göstermektedir. Bu bağlamda gündelik hayat toplumsal yapıların, davranış biçimlerinin kendisini ifşa ettiği bir temsil alanıyken söz konusu yapı ve biçimlerin süreklilik kazanabilmesi açısından da bir takviye alanı niteliği taşımaktadır. İslami yaşantıya ilişkin düşünce, temsil ve duyarlılıkların etkili olduğu bir Müslüman kimliğinin gündelik hayattaki görünümüleri de bir modernite eleştirisi bağlamında ele alırken İslam’ın bugünkü hayat koşulları içerisindeki konumuna dolayısıyla gündelik hayattaki dinsel yönelimlerin niteliğine odaklanmak bir çıkış noktası olarak önemlidir.

Temsil ve Değişimi “Süreklilik” Üzerinden Okumak

Müslüman kimliğin gerek rol ve temsiller bakımından gerekse bir yaşam deneyimi olarak gündelik hayata ilişkin yansımaları ele alınırken öncelikle modernliğin ne anlama geldiği üzerinde durmak ve modern zamanlar ifadesinden ne anlaşıldığı konusunda bir ana zemin bulmak önemlidir. Burada geniş çerçeveli bir literatür bilgisine boğulmadan modernliğin sabiteleri olarak nitelendirilebilecek olan; rasyonelleşme, farklılaşma, bireycilik, modernleşme, çoğulculuk, özelleşme, sekülerleşme gibi kavramların ortaya koyduğu esas değişim vurgusuna odaklanmak gerekir. Zira bu vurgu, sürekliliğe ve sürekliliğin temsil ettiği bütünlüğe yönelik bir parçalanma ve bölünme riskini de beraberinde getirmekte midir sorusu, İslami olanın temsili konusundaki temel paradigmayı da ortaya koymaktadır.

Müslüman dünyayı ve bu dünyanın temsil ettiği tüm deneyimleri modern zamanlardan çok gelenekle ilişkilendirme konusundaki genel eğilim, süreklilik vurgusunu kaybetmiş bir modern zaman pratiği konusunda hassas davranmakta bu yüzden İslam geçmişte olanla daha rahat bir güzergâh üzerinden ilişkilendirilebilirken onun şimdiye ait konumlanışı muğlak kalabilmektedir. Başka bir deyişle İslam ve Müslüman dünyayı gelenekten çok modernlikle imtihan halinde tutan ruh hali şimdiye ilişkin maliyetleri de temel bir sorun olarak önümüze getirmektedir. Bir bakıma sorun, düşünce ve temsil noktasında İslami paradigmanın ortaya koyduğu süreklilik duygusunun kaybedilmesiyle kendini hissettiren bir panik haline benzemektedir. Burada süreklilik duygusunun kaybına ilişkin ana bağlama odaklanıldığında İslam dünyasının modernleşmeyle birlikte dâhil olduğu süreçler ve tanıştığı araçlar arasında sayılabilecek olan sömürgeleştirme, istila, batılılaşma, oryantalizm, kolonyalizm gibi konular üzerinden geliştirdiği reflekslerin, tepki ve reddiyelerin bir temsil sorunuyla eş zamanlı olarak ilerlediği görülmektedir.

Bugün modern zamanlarla birlikte Müslümanlığın hangi krizler eşliğinde kendini temsil edilebilir bir noktada tutmaya çalıştığı sorusu topyekün olarak modernleşme süreçlerinin İslam dünyasına maliyetinin ne olduğu sorusundan bağımsız değildir. Genel olarak insanlık tarihinin tümünde bir takım kırılmalara yol açmış olan modernleşme

etaplarında Müslüman dünyanın nasıl bir temsil üzerinden kendi sürekliliğini belirlediği konusu ile bugün Müslüman bir bireyin farklı yaşam deneyimleri içerisinde kimlik, aidiyet ve temsil noktasında karşılaştığı gerilimler birbiriyle kuşkusuz ilişkilidir. Nitekim değişimin mukadder olduğu koşullar içerisinde yaşanan süreçlerden Müslüman kelamı da Müslüman fıkhı da ve ortalama bir Müslüman tasavvuru da yara alma konusunda aynı oranda benzer ve ortak bir tecrübeden geçmiştir. Modernleşme yanlısı Müslümanlar kadar onların karşıtları da eş zamanlı bir süreklilik vurgusuna odaklanmıştır. bu bağlamda konuya özellikle Türk modernleşmesi ekseninde bakıldığında zihniyet yapılarının dönüşümü, insan yetiştirme düzenindeki farklılıkların yansımalarının da lehte ve aleyhte olmak üzere aynı oranda bir süreklilik arayışına endeksenerek ilerlediği söylenebilir. Zira modernleşme yanlılarının yeni ve şimdije ilişkin olarak arzu ettiği süreklilik, modernleşme karşıtlarının geçmişte olana ilişkin olarak arzu ettikleri sürekliliğin alternatifi olarak sunulduğu için, Türkiye’de modernleşme tarihi Müslüman kimliğin temsil ve dönüşümü konusunda çoğunlukla gündelik hayata yansıyan gerilim ve çatışmalar eşliğinde somutlaşmıştır.

Farklı Tasavvurların Beslediği Yönelimler Arasında Kalmak

Toplumsal görünümde içerisinde belirginleşen sosyal alanlar birbirinden farklı birer düşünce ve tasavvur bileşenine sahip olarak farklı değişkenler tarafından inşa edilmekte ve bu yapılar gündelik hayat içerisinde somutlaşmaktadır. Bu yüzden gündelik olanın sıradan yapısının hangi temel dinamiklere işaret ettiğinin fark edilebilmesi, bu sıradanlığın ilişkili olduğu esas bütünü gerek küresel, gerek teknolojik, gerekse kültürel ve politik zeminlerin bir parçası olarak görmeyi gerektirmektedir (Lefebvre, 1998). Bugün modernliğin hızla dönüştürme eğiliminde olduğu sosyal geçeklik dünyasında varlığını sürdüren çelişkilerin bir müslümanın dünya tasavvuru üzerinde meydana getirdiği etkileşimi başka bir deyişle dinin hayat içinde ortaya koyduğu görüntülerle ilgili durumun ne olduğunu da gündelik olanın olağanlığı içerisinde anlamak mümkündür. Zira İslam’ın, dünyayı sonsuz bir aidiyetle ilişkilendirmeyen fakat aynı zamanda mevcut hal içerisinde dünya için çalışmayı da ihmal etmemeyi öngören geleneksel tasavvuru karşısında modern olanın ortaya koyduğu farklı bir dünya tasavvuru her koşulda kendisini hegemonik olarak dayatmaktadır. Aydınlanma’dan bu yana evrimci ve pozitivist bir öngörü çerçevesinde gelişen bu modern dünya tasavvuru (İnalçık, 2013) “laiklik” kavramı ile siyasal bir hegemonyaya dönüşmekte, “sekülerleşme” kavramı ile de kültürel bir hegemonyaya dönüşerek bu bağlamlara sıkı sıkıya bağlı yaşam deneyimleri üretmektedir.

Türkiye’de radikal sayılabilecek modernleşme süreçleri ile birlikte etkili olan rasyonelizm, dini savunmasız bırakan çeşitli müdahaleleri beraberinde getirmiş, bireysel ve toplumsal alanda dolaşımda olan dini itibar ve imtiyaz alanlarına yönelik yaptırımlar kutusal olanın değersizleştirilmesi problemini de eş zamanlı olarak ortaya çıkarmıştır. Ayrıca seküler formlar içerisinde sürdürülen arayışlarla aidiyet ve mensubiyet kodları dönüştürülürken dini dışarıda bırakmayı amaçlayan yeni kamusal alanlar inşa edilerek ulus devlet değerleriyle tahkim edilmiş bir din algısı, dinin temel tezlerine olan güven duygusunu alt üst eden müfredat girişimleriyle aşınımına uğrayan dini değerlerin meydana getirdiği sarsıntı sıradan bir Müslüman birey açısından da sarsıcı olmuştur. Bu sarsıcı etki her yerde olduğu gibi gündelik hayatta da etkili olan temel kabullerin yeniden gözden geçirilmesini gerektirmektedir. Zira şimdilerde ortalama bir Müslüman evreninin biçimlendiği tüm temsiller bu bağlamlara ilişkili olarak şekillenmektedir. Nitekim bu evren gündelik ve uhrevi olan arasındaki ayırım, seçkinlerin dünyası ile sıradan halkın bakış açısı arasında açılan makas, gelenek ve modernlik arasındaki geçiş sancuları ve geleneksel bilgi ile bilimsel bilginin meydana farklı getirdiği gerçekliklerin sürüklediği bir takım gerilimler eşliğinde yeniden biçimlenmekte ve yeni formlar kazanmaktadır (Akşit ve Şentürk, 2012).

Kendini İikna Etme İhtiyacı

Dini hayatın söz konusu gerilimler eşliğinde yeni formlar kazanan tabiatı karşısında belirginleşen geleneksel, muhafazakâr, laik, modern vb. dindarlık biçimleri içerisinde Müslüman kimliğin sıkı bir temsil sorunu ile karşı karşıya olduğunu söylemek mümkündür. Nitekim dini olanın temsil edilmişindeki sürekliliğin, modern yönelimlerle deneti-

mi ve sekülerliğin geleneksel sürekliliği tasfiye etmeyi amaçladığı devamlılık içerisinde bugün Müslüman bir bireyin toplumsal rol, statü ve itibarını belirleyen dinamiklerin de yeni zeminler ekseninde dönüştüğüne şahitlik etmek zor değildir. Sıradan bir mü'min için dini hayatın referans dünyasını belirleyen bütünlüğün modernlikle birlikte tedavüle giren her biçimle yeniden parçalandığına yönelik kuvvetli telmih ve telkinlerin modern zamanların ruhunu yakalamakta gecikmeyen bir takım dinsel eğilimlerini ve bu eğilimlerle somutlaşan pratikleri de beraberinde getirdiğini genel bir gözlemlerle fark edebilmek mümkündür.

Dini tasavvur içerisinde kolaylıkla cevap bulan teolojik arayışların modernliğin sarsıcı dikotomisi karşısında kendisini tahkim etme ihtiyacı kadar, bu dikotomik savruluşların altüst ettiği (Gauchet ve Ferry, 2005) referans ve aidiyetler kataloguna eklenmeye çalışan tatminkâr bir dinsellik inşasına yönelik sancılar da aynı toplumsal görünüm içerisinde kendisine yer bulabilmektedir. Özellikle teknolojik devrimlerin yeniden boyutlandırdığı modern alem tasavvurunun etkisi altında gelişen ve dinin en önemli umdelerini gündelik hayatın olağan akışına dahil eden ahlaktan bağımsız bir dindarlık anlayışının kendisine alan açtığı ihtimalinin güçlenmesi, bugün Müslüman kimliğinin tanımlanışındaki ana eksenlerin de hızla dönüştüğü fikrini güçlendirmektedir. Gündelik hayatın farklı mecralarında etkili olan ve dünyayı açıklama iddiasına dönük olarak herhangi bir söylem geliştirmeyen, yer yer melezleşmiş ve kompleks bir hale dönüşmekte de istekli görünen bir düşünce alanı üzerine temellenmekte olan yeni zamanların din dilinin açtığı boşlukların nasıl doldurulduğu konusu da muğlaklığını koruyor gibi görünmektedir.

Müslüman kimlik, ideal şartlar dışında modernleşme ihtiyacının ve isteğinin meydana getirdiği bu yeni koşullar içerisinde dindarlıkların dönüşümüne paralel olarak dini bir tür çekinceler alanı olarak tasnif eden yeni hayat tarzları içerisinde temsil edilebilirliği bakımından da gerilimlerle baş etmek zorunda kalmaktadır (Subaşı, 2014). Nitekim modern bir doku ve seküler bir desen etrafında biçimlenen yeni müslüman evreni de hayatı önceleyen ve dinin karar süreçlerindeki etkinliğini azaltan bir dizi yeni alışkanlık içerisinde şekillenmekte yer yer bu evren içerisinde dinin araçsallaştırıldığına da şahit olabilmektedir. Kadın veya erkek çoğu Müslüman birey üzerinde etkili olan modanın estetik denetimi karşısındaki geleneksel süreklilik iddiasının zayıflamasıyla birlikte gösteriş neredeyse kurumsallaştıran eğilimler kadar tüketimi kısırtan ve bedeni vitrinleştiren bir dünya tasavvuru Müslüman hayat tarzını ve kimliğini temsil eden ana görünümleri de ortadan kaldırmakta ve bilinçsel bir değişimin işaretlerini bugünün gözlemcilerine sunmaktadır.

Toplumsal birlikteliğin hem geleneksel hem de dini kodlarını küçümseyerek hızla bireysel bir koridora dönüşen modern kamusalılıklar içerisinde arz-talep ilişkisine göre söylem ve inşa niteliği kazanan bir takım dinsel talepleriyle birlikte temsil edilen Müslümanlıklar ve bu Müslümanlıkların etkili olduğu hayat tarzları içerisinde kutsallığın bir marka değeri olarak ön plana çıktığı, sloganlaşan, ilgi çekici ve talep edilen yeni temsillerle karşılaşmak olağan hale gelebilmektedir. Bu olağanlık içerisinde din de dinin tanzim ettiği ideal Müslüman kimlik ve prototipleri de seküler birer rol üstlenmekle yetinen ve dünyevi statüler eşliğinde var olma talebini ortaya koyan örnekliklere dönüşmektedir.

Sonuç

Gündelik hayat kavramı net biçimde, kendini kendi ile ve kendisi olarak açıklayan, müdahalelere rağmen iç kurgusunu muhafaza eden bir zemin olarak çeşitli gerilim ve savrulma süreçleri eşliğinde varlığını devam ettiren Müslüman bireyin kimlik, aidiyet, referans bileşenlerine dair bütün çırpınılarının en net izleneceği alanların başında gelmektedir. Gündelik hayat görünümü içerisinde etkili olan süreklilik olgusu ise en doğal haliyle sağlıklı bir eklemenebilme süreci iken; bugün yukarıda bahsi geçen kırılma ve parçalanmalar nedeniyle Müslüman toplumlar adına bu sağlıklı eklemenebilme, kendini çoğaltma ve değer üretebilme imkânlılığından söz etmek her geçen gün biraz daha zorlaşıyor gibi görünmektedir. Bu durum modernliğin değişim talepleri karşısında kayıtsız kalamayan ve bir biçimde bu değişime dâhil olan Müslüman toplumun kendine mahsus değerleri güncelleme konusunda çeşitli problemlerle karşı karşıya olduğunu göstermektedir.

Modern olan karşısında hangi dünyaya ait olduğuna dair pratik yaşam deneyimlerinin ürettiği boşluk, inancı sosyal hayata dokunmayan ve insani ihtiyaçlara cevap verme noktasında sorunlu bir alana dönüştürerek ideal bir Müslüman kimliği ortaya koymakta zorlanırken, diğer taraftan da yeni zamanların Müslümanlık türleriyle baş edilmesi güç bir durum meydana getirmektedir. Bir tür bulanıklaşmaya işaret eden bu durum, gündelik hayatın artık rutinleri arasına giren şiddet, ölüm ve göç gibi olgularla birlikte düşünmek zorunda olduğumuz yeni ve modern olan ancak sürekli olarak da arkaik bir dünya ile ilişkilendirilen tipolojiler, kavramlar ve korkular üretmektedir. Türkiye, kimlik-sel aidiyet olarak Müslümanlığın en yüksek referans kaynağı sayıldığı bir ülke olmasına rağmen Müslümanlar arasında sekülerliğin ortaya çıkardığı ciddi farklılıklar ve temsiller söz konusudur. Modern çağın getirdiği yaşam biçimleri, teknolojiler ve şehir hayatı sıradan bir Müslüman'ın dahi değerler hiyerarşisinde dönüşümlere yol açmakta, yer yer bu hiyerarşinin bütünüyle kaybına bile neden olabilmektedir. İnançta Müslüman olsa da hayat tarzı ile dünya görüşü bakımından seküler olanla olmayan bireylerin, dinin hayattaki uygulamalarına yönelik bakışları birbirinden oldukça farklı özellikler taşıyabilmektedir.

Değişen dünya ile birlikte Müslümanlar da değişmekte eski kodlar yeni açılımlar eşliğinde kendini görünür kılarken bir Müslüman açısından temsil alanı gündelik hayata yapılacakları ilişkin notlarının değişimi ile birlikte yeni bir süreç girmektedir. Bu bağlamda meselenin disiplinler arası bir arka plan okumasına muhtaç olduğu düşüncesi kuvvetlenmektedir. Tüm bu alt üst oluşlara ilişkin olarak bir Müslüman'ın gündelik hayatında tecrübe ettiği sayısız örnek de sıralamak mümkündür. Ancak bu örneklerin bir netice olduğu unutulmamalıdır. Bu bir netice ise dikkat kesilmesi gereken esas mecra bu neticeyi doğuran sürecin ta kendisidir. Zira hiçbir olayın teorisi sosyolojik bir taban oluşmadan yürürlüğe girmemektedir. Bu yüzden modernliğin hegemonyası karşısında bir yol arayışına imkân verecek karşıtlıkların tespiti konusundaki sosyolojik çözümleme, pozitif veya negatif anlamda bir üst dil oluşturma kaygısından önce gelmelidir. Mevcut durum bu haliyle önce sosyolojik olarak analiz edilmeli ve çözümlenmeye çalışılmalıdır. Belki bu yüzden, öncelikle bir karşı hegemonya geliştirmekten ziyade nedenlerle olgunlaşan süreçleri birlikte görmeye imkân verecek kökenlere gidilmeli, bugünün Müslüman evreninde yer bulan hayat tarzları ve temsillerle ilgili gerçeklik kadar buna ilişkin toplumsal algıya da odaklanmanın gerekliliği yeniden düşünülmelidir. Nitekim modernliğin getirdiklerine yönelik mevcut gerçekliği analiz etmeye gerek duymayan kayıtsızlık kadar, modernleşmeye yapılan aşırı atıflar da aynı kısır döngünün bir parçası olma ihtimali ile karşı karşıya gelebilecektir.

Kaynakça

- AKŞİT, B. & ŞENTÜRK, R. vd. (2012) *Türkiye'de Dindarlık*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- CHANEY, D. (1999) *Yaşam Tarzları*. Çev: İ. Kutluk, Ankara: Dost Kitabevi.
- GAUCHET, M. & FERRY, L. (2005) *Dinden Sonra Dinsellik*. Çev: C. Utku, İstanbul: Agora Kitaplığı.
- GIDDENS, A. (2012) *Modernliğin Sonuçları*, (5. Baskı), Çev: E. Kuşdil, İstanbul: Ayrıntı Yayınları
- İNALCIK, H. (2013) *Osmanlı ve Modern Türkiye*, İstanbul: Timaş Yayınları.
- LEFEBVRE, H. (1998) *Modern Dünyada Gündelik Hayat*. İstanbul: Metis Yayınları.
- MERİÇ, N. (2000) *Osmanlıda Gündelik Hayatın Değişimi (Adab-ı Muşeret 1894-1927)*. İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- NASR, S. H. (2009) *İslam/İdealler Gerçekler*. (3. Baskı) Çev: A. Özel, İstanbul: İz Yayıncılık.
- SUBAŞI, N. (2014) *"Frenk Hayatının Gecesinde" Dini Sosyalteler*. İstanbul: Tezkire Yayıncılık.